

Helsinki 1.4.2016
Dn:o 28/12/2016

OIKEUSMINISTERIÖ

Asia: Lausunto tutkintavankeuden vaihtoehtoihin ja järjestämiseen; OM mietintöjä ja lausuntoja 5/2016)

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö 22.2.2016, OM 1/61/2014

Suomen Poliisijärjestöjen liitto ry:n lausunto:

Voimassa oleva pakkokeinolaki ja tutkintavankeuslaki mahdollistavat tutkintavankeuden ja sen, että tutkintavankia säilytetään myös poliisin tiloissa, poliisivankilassa. Tässä yhteydessä tulee ensisijaisesti muistaa se, mikä on tutkintavankeuden funktio. Tutkintavankeus pakkokeinona on välttämätön sekä esitutinnan että koko rikosprosessin asianmukaisuuden ja tehokkuuden turvaamiseksi. Tutkintavankeutta ei voida täysin korvata millään vaihtoehtoisella pakkokeinolla. Matkustuskielto on yleisesti käytetty lievempi keino, mutta sillä ei koskaan voida saavuttaa samaa tehoa kuin tutkintavankeudella.

Tutkintavankeuden keskeiset perusteet ovat rikollisen toiminnan jatkamisvaara, jutun selvittämisen vaikeuttamisvaara ja paonvaara. Jatkamisvaara ja paonvaara poistuvat, olipa tutkintavanki säilytettynä missä vankilassa tahansa. Sen sijaan rikoksen selvittämisen turvaamiseksi ja vaikeuttamisvaaran/sotkemisvaaran torjumiseksi poliisivankila on paras vaihtoehto muun muassa seuraavin perustein:

- Eristämisvaikutus ei kokemusperäisesti ole aukotonta silloin, kun tutkintavanki on sijoitettuna muuhun kuin poliisivankilaan.
 - Tämä puolestaan johtaa rikosten selvittämisen vaikeutumiseen ja sitä kautta rikosten selvitysprosenttien laskemiseen.
- Tutkinta on tehokkaampaa ja nopeampaa, kun tutkintavanki on lähellä rikosjuttua hoitavaa tutkijaa ja tutkinnanjohtajaa.
 - Tämä puolestaan lyhentää tutkintavankeuden kestoja ja tutkintavanki voidaan vapauttaa tai määrätä vangitsemisen sijaan matkustuskieltoon nopeammin, kuin jos hänet olisi sijoitettu varsinaiseen vankilaan.
- Poliisin niukat resurssit eivät kulu matkustamiseen vaan työaika käytetään tehokkaasti tutkintaan
 - työajan lisäksi säästyy myös muita kustannuksia, kuten matkustamisesta aiheutuvia kustannuksia, jotka vuositasolla ovat huomattavat. Ongelma korostuu erityisesti Pohjois- ja Itä-Suomessa, jossa tarkoitukseen sopivia vankiloita on vähän. Etäisyydet ovat pitkiä ja tutkintavankeuden rikostutkinnalle ajateltavissa olevat hyödyt tulevat katoamaan olemattomiin, jos poliisivankilan käyttöä tutkintavangin säilyttämiseen oleellisesti vähennetään.

- Vangin sijoittaminen on poliisille myös työturvallisuuskysymys:
 - vangin kuljettaminen / muu siirtäminen on aina työturvallisuusriski.
 - työturvallisuusriskin muodostavat myös tilat, joissa kuulusteluja suoritetaan sekä mahdollisten apuvoimien saatavuus. Poliisivankilassa tilat on suunniteltu nimenomaan poliisitoiminnallisen perustein (mm. hälytysjärjestelmät) sekä apuvoimien saanti on huomattavasti nopeampaa ja varmempaa.

Demokraattisen oikeusvaltion periaatteisiin kuuluu asiallisten olosuhteiden tarjoaminen vapautensa menettäneille. Tästä ei voida tinkiä, huomioiden kuitenkin, ettei tutkintavankeusaika voi kaikilta osin olla olosuhteiltaan identtinen vankeusvankien olosuhteiden kanssa. Yhtä lailla oikeusvaltion periaatteiden mukaista on myös varmistaa rikosten mahdollisimman tehokas selvittäminen. Tämä on sekä koko yhteiskunnan että yksittäisten rikosten uhrien edun kannalta erittäin merkittävä seikka, jonka turvaaminen edellyttää tilanteeseen parhaiten sopivien pakkokeinojen käyttämistä.

Tätä taustaa vasten SPJL pitää mietinnön kohdassa *”4.2 Vaikutuksen viranomaisten toimintaan”* todettua erittäin huolestuttavana. Yhteiskunnassa on alettu hyväksymään kehitys, joka pikkuhiljaa rapauttaa oikeusvaltion periaatteet ja siten koko järjestelmän uskottavuuden. Merkittävyytensä vuoksi nämä vaikutukset tulisi mainita myös yhteiskunnallisissa vaikutuksissa. Hyväksyttävänä pidetään muun muassa

- merkittävätkin vaikutukset rikosten selvittämisprosentteihin ja paljastettujen rikosten määrään.
- esitutinnan keston ja tutkintavankeusajan piteneminen.
- tarvittavien resurssien riittämättömyyden vaikutus rikosten paljastamiseen ja yleiseen valvontaan siten, että pyritään keskittymään sellaisiin rikoksiin, jotka ovat helpoimmin selvitettävissä ja joihin käytettävissä olevat tutkintaresurssit riittävät. Tämä tulisi korostumaan etenkin vakavien ja ammattimaisten rikosten tutkinnassa.

Paras vaihtoehto olisi kehittää poliisivankiloita vastaamaan kansainvälisiä vaatimuksia. Kyse on loppujen lopuksi rahasta; mutta rahaa tulee kulumaan myös muissa vaihtoehtoissa. Tutkinta-aresti tutkintavankeuden vaihtoehtona tulisi lisäämään viranomaisen (RISE) työtä, joka tulisi johtamaan resurssilisäyksiin. Kustannuksia koituisi myös valvontaan tarvittavan teknisen välineistön hankkimisesta ja ylläpidosta. Tutkinta-arestin soveltamisala olisi lisäksi rajoitettu; sitä ei voitaisi soveltaa tapauksiin, joissa on edelleen olemassa tutkinnan vaikeuttamisvaara.

Esityksen taloudelliset vaikutukset onkin arvioitu alakanttiin. Esimerkiksi kuulustelumatkoja arvellaan tulevan vain noin 200/vuosi. Toisaalta, saattaa pitää paikkansakin: kynnys lähteä jopa satojen kilometrien päähän kuulustelumatkalle nousee.

Lisäksi tulee huomioida, että tutkintavankeusajat Suomessa ovat suhteellisen lyhyitä. Tässä mielessä tutkintavangin kannalta ei voine olla suurta merkitystä sillä, onko hän poliisivankilassa vai ns. tavallisessa vankilassa, kunhan olosuhteet poliisivankilassa ovat säännösten mukaiset. Ja kuten mietinnössä todetaan, jo nykyisin tutkintavangit vastustavat

siirtoa käytännön syistä vankilaan ja on todennäköistä, että sijoitusta koskevat vaatimukset tulisivat lisääntymään.

Mietinnössä on kiinnitetty huomiota CPT:n vaatimukseen erottaa toisistaan säilytysvastuu ja esitutkintavastuu mahdollisen painostuksen vaaran ehkäisemiseksi. Esitutkintalainsäädäntö kieltää yksiselitteisesti kaikenlaisen painostamisen ja siihen liittyviä tapauksia ei Suomessa liene esiintynyt. Tutkinnan ja säilyttämisen "eriyttäminen" on nykyisin järjestetty siten, että valtaosassa tapauksia säilytystiloista ja säilyttämisestä vastaa ns. järjestyspoliisin päällystään kuuluva poliisimies ja tutkinnasta rikostutkinnasta vastaava päällystötasoinen tutkinnanjohtaja. Käytännössä tämä ei siis ole muodostanut ongelmaa Suomessa.

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry

Yrjö Suhonen
puheenjohtaja

Rita Ridanpää
lakimies

Suomen Poliisijärjestöjen Liittoon kuuluu runsaat 11 000 jäsentä poliisista, oikeusministeriön hallinnonalalta ja hätäkeskuslaitoksesta.